

Тема 9. Основні засади регіональної політики в сфері ПЕК

Недостатня увага до регіональних проблем та існуючі диспропорції в розміщенні продуктивних сил призвели до розбіжності регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку, що ускладнює проведення трансформаційних процесів в економіці й може призвести до соціальних конфліктів і екологічних катастроф.

При виборі шляхів гармонізації соціально-економічного розвитку регіонів найбільш діючою є концепція стійкого розвитку, тобто стабільність, гармонійність, прогрес. Ключовим моментом цієї концепції є відмовлення від енергозатратного способу життя та від некерованої і необмеженої експлуатації викопних ресурсів.

Ефективне використання природно-ресурсного, економічного, техніко-технологічного, кадрового і наукового потенціалу регіонів поряд з раціональним поєднанням загальнодержавних інтересів з інтересами регіонів - це складова успішного розвитку на місцях соціально-економічних перетворень в Україні.

Одним з пріоритетних завдань у діяльності регіональних органів влади є формування і діюче проведення енергетичної політики в регіоні. Головним принципом цієї політики повинна є гармонійність систем «економіка - енергетика - природа - суспільство» на основі ефективного, надійного, якісного і безпечного енергопостачання при мінімально можливих витратах із установами кількісних обмежень на використання невідновлюваних паливно-енергетичних ресурсів і при дотриманні прийнятного (в мірках передових країн світу) рівня техногенного впливу на навколишнє природне середовище.

Регіональні органи влади енергетичну політику на місцях здійснюють в основних напрямках.

Напрямки регіональної енергетичної політики

Енергозабезпечення регіонів

Більшу частину відповідальності за належне енергозабезпечення підлеглих територій доцільно перекласти на регіональні органи влади, наділивши їх необхідними повноваженнями.

При цьому виникають такі питання:

- де взяти досить енергоресурсів (ЕР);
- як забезпечити надійність і якість доставки ЕР до споживачів;
- де взяти на це кошти.

Основні завдання, які необхідно при цьому вирішувати, - це

збереження, підтримка на належному технічному рівні й нарощування потужностей об'єктів енергетичної системи, а також фінансове забезпечення споживання ресурсів та контроль взаємних розрахунків між виробниками, постачальниками і споживачами.

Основною умовою для вирішення цього завдання є поділ господарських повноважень і взаємної відповідальності між центральними та регіональними органами влади в питаннях функціонування і розвитку на місцях галузей енергетики, досягнення згоди інтересів виробників, постачальників і споживачів енергоресурсів шляхом налагодження ефективних організаційно-правових механізмів розмежування і взаємодії.

Вирішення цих завдань повинне ґрунтуватися на принципі збереження єдності Об'єднаної енергетичної системи України і єдиних механізмів державного регулювання діяльності в цій сфері як найважливіших факторів надійності енергопостачання, а також максимально можливого використання місцевих паливно-енергетичних ресурсів для посилення їхньої ролі в енергетичних балансах й побудови раціональних регіональних систем енергопостачання й енергоспоживання.

Можливі шляхи для реалізації цих завдань:

- модернізація і технологічне переозброєння існуючих енергетичних об'єктів (ТЕС, ТЕЦ, ліній електропередач, теплових мереж та ін.);

- побудова розвитої системи об'єктів децентралізованого енергопостачання і забезпечення можливості їхнього вільного приєднання до централізованих мереж;

- подальший розвиток єдиних муніципальних систем тепlopостачання населених пунктів, впровадження економічних і екологічно прийнятних джерел тепла автономного тепlopостачання споживачів, широке впровадження місцевих нетрадиційних джерел енергії, вторинних енергетичних ресурсів і малої енергетики.

Енергоефективність та енергозбереження

Крім достатнього і надійного енергозабезпечення, основною метою діяльності регіональних органів влади в сфері енерговиробництва та енергоспоживання є максимально ефективно використання місцевих і централізованих паливно-енергетичних ресурсів, шляхом:

- розробки і контролю реалізації першочергових регіональних та обласних програм енергозбереження у виробництві і комунально-побутовій сфері з наступним переходом до реалізації вагомих енергозберігаючих інвестиційних проектів;

- реалізації конкретних організаційних енергозберігаючих заходів

і економічних механізмів заохочення до ефективного енерговиробництва й енергоспоживання.

Сьогодні модернізація і впровадження енергозберігаючих технологій для систем тепlopостачання і промислової енергетики – головний напрямок, який за короткий час може істотно поліпшити стан не тільки енергетики, а і всієї економіки.

Пріоритетними задачами модернізації й технологічного переозброєння малої місцевої енергетики є впровадження:

- сучасних технологій когенерації для комбінованого виробництва теплової й електричної енергії малої потужності;
- інноваційних технологій і установок утилізації тепла та надлишкових

тисків пари, газу і води;

- модернізованих котлів для різних видів палива з метою забезпечення повноти згоряння і раціонального використання палива;

- модернізованих систем автоматизації теплових пунктів і мереж теплопередачі з метою ліквідації великих втрат води в теплових мережах і забезпечення якісного опалення та гарячого водopостачання й ін.

Основні напрямки підвищення енергетичної ефективності в житлово-комунальному секторі:

- підвищення теплозахисних властивостей загороджувальних конструкцій будинків;

- оснащення споживачів регулюючими і вимірювальними приладами для обліку споживання води, газу, теплової й електричної енергії, регулювання споживання води і теплової енергії;

- створення і впровадження більш економічних побутових систем і приладів та стимулювання діяльності побутових підприємств із метою скорочення непродуктивних витрат палива й енергії;

- формування у населення регіонів енергозберігаючого світогляду шляхом широкої реклами щодо використання приладів і агрегатів побутового призначення з поліпшеними експлуатаційними характеристиками.

Сьогодні пріоритетним завданням для всіх регіонів є збереження досягнутої загальної тенденції зростання та поступове нарощування рівня вкладання коштів у реалізацію енергозберігаючих заходів за

рахунок залучення коштів підприємств, місцевого бюджету, вітчизняних та зарубіжних інвестицій.

Енергетичний потенціал регіонів

У регіонах України є достатньо енергетичних потужностей середньої і малої генерації, що потребують модернізації, є фахівці, виробнича база і позитивний вітчизняний досвід для їхнього втілення в життя (наприклад, досвід Інституту технічної теплофізики НАНУ щодо підвищення ефективності робіт котелень).

Іншим напрямком розвитку енергетики регіонів є впровадження сучасних місцевих потужностей і передових технологій для виробництва

енергії, у тому числі таких, котрі базуються на локальних нетрадиційних джерелах.

Потенційно доступними для широкого використання нетрадиційними видами енергії в різних регіонах країни є: енергія вітру, сонячна енергія, енергія біомаси і твердих побутових відходів, гідроенергія малих рік, геотермальна енергія, надлишковий тиск природного і доменного газів, енергія шахтного метану і торфу, тепла енергія ґрунту, ґрунтових і стічних вод.

У даний час внесок нетрадиційних відновлюваних джерел енергії (НВДЕ) у загальну енергетику України (через недостатнє освоєння і недостатню економічну ефективність) невеликий і складає близько 1% від усіх видів ПЕР.

Як приклад покажемо енергетичний потенціал НВДЕ Дніпропетровської області (табл.5.)

Таблиця 5 - Енергетичний потенціал НВДЕ Дніпропетровської області*

Вид джерела енергії	Енергетичний потенціал	
	тис. т у. п. / рік	млн.кВт.год / рік
Біомаса (солома, гной, відходи деревини)	250,2	735,8
Вітер	170	500
Сонце	95,2	280
Гідроресурси малих рік	10,2	30
Доменний та природний газ (надлишковий тиск)	84,9	249,7
Стічні води (вентиляційні викиди та охолоджуюча вода підприємств, комунально-побутові стоки)	615,1	1809
Тепло ґрунту та ґрунтових вод (для використання в теплових насосах)	14,4	424
Разом	1240	4028,5

*Розрахунок згідно з даними НАНУ .

Згідно з вірогідним прогнозом споживання електроенергії в Україні на 2030 рік (352, 6 млрд. кВт.год.) та існуючим розподілом споживання електроенергії по областях, потреби Дніпропетровської області у 2030 р. складуть приблизно 42,7 млрд. кВт.год. Тобто за рахунок освоєння регіонального потенціалу НВДЕ можливо буде задовольнити до 10 %

енергетичних потреб області. Найкращі показники у цьому плані мають АР Крим, області Причорномор'я, та Прикарпаття, в яких за рахунок потенціалу НВДЕ можливо задовольнити від 40 до 100% їхніх прогнозних потреб на 2030 р.

Відносно незначні показники цих можливостей для Дніпропетровщини (і других промислово розвинутих областей) пов'язані із значними зростаючими потребами в обсягах енергозабезпечення, що, в свою чергу, залежить як від високого рівня розвитку промисловості, так і від високої щільності народонаселення. Тому головною задачею енергетичної політики для таких регіонів повинно бути енергозбереження та енергоефективність.

Соціально-економічна та екологічна діяльність у сфері ПЕК

Головною задачею регіональної енергетичної політики в забезпечення соціально-економічного розвитку України є активізація її соціальної спрямованості з метою підвищення рівня життя населення та виходу з депресивного стану малих міст і селищ.

Соціальна спрямованість енергетичної політики реалізується на принципах забезпечення пріоритету людини в сфері енергетики.

Основні задачі соціальної політики на рівні регіонів у сфері енергетики:

- підвищення надійності й якості енергозабезпечення населення регіону, спрощення системи одержання адресних субсидій для сплати житлово-комунальних послуг і доступність для всіх верств населення цін і тарифів за спожиту енергію;

- зменшення рівня соціальної напруженості від шкідливого екологічного впливу об'єктів ПЕК на населення регіону та від несприятливих наслідків техногенних і природних катастроф на об'єктах енергетики;

- соціальний захист працівників підприємств енергетики регіонального значення, і сприяння соціальному захисту працівників об'єктів ПЕК державного значення, що втрачають роботу внаслідок реструктуризації, приватизації, банкрутства підприємств і т.п. (організація нових робочих місць, використання досвіду і знань енергетиків на регіональному рівні);

- сприяння (шляхом залучення місцевих резервів) соціальному захисту населення депресивних територій і населених пунктів, споріднених з енергетичними підприємствами, що закриваються по тим чи іншим причинам.

При прийнятті управлінських рішень по екологічних проблемах регіону виникає проблема співвідношення витрат і вигод: будь-які

витрати повинні приносити вигоду. Це означає, що витрати на природоохоронні

56

заходи повинні дати і певний економічний ефект. Тому природоохоронну діяльність варто оцінювати не тільки по обсягах фінансування на проведення відповідних робіт, але і по досягнутому ефекті.

Належний стан навколишньої природного середовища регіону регіональні органи управління забезпечують шляхом:

- залучення всіх суб'єктів господарської діяльності регіону до рішення екологічних проблем і ресурсозбереження;

- реалізації вимог екологічного законодавства і контролю його виконання на своїй території органами місцевого самоврядування;

- впровадження економічних механізмів впливу на суб'єкти природокористування;

- створення системи прогнозування, запобігання й оперативних дій у випадку надзвичайних ситуацій природного і техногенного походження;

- здійснення заходів з нормалізації екологічного стану і ліквідації наслідків техногенних катастроф, визначення шляхів розвитку і використання господарського потенціалу забруднених регіонів;

- залучення до охорони навколишньої природного середовища населення регіону.

Регіональне співробітництво

Регіональне співробітництво передбачає встановлення і поглиблення прямих контактів між регіонами України й окремих її регіонів з регіонами сусідніх держав (як країн ЄС, так і країн СНД) і поступове перенесення частини складових інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування. Сфери енергетичного співробітництва регіонів різноманітні: економічна, технічна, екологічна, наукова, освітня.

Міжнародне співробітництво регіонів повинне ґрунтуватися на проголошеній керівництвом України інтеграції країни до європейських структур.

Основні принципи регіональної політики ЄС, цілком прийнятні для умов України, це – концентрація фінансових ресурсів у регіонах, що цього найбільше вимагають, використання програмного підходу до розвитку регіонів, різнобічне партнерство і співробітництво.

Таким чином, кожен регіон повинен формувати свою енергетичну

політику з урахуванням своєї специфіки, конкретних місцевих кліматичних і ресурсних особливостей. Кінцевою метою регіональної енергетичної політики є підвищення рівня життя і соціальної захищеності населення шляхом рішення на місцях стратегічних задач розвитку вітчизняної енергетики як однієї з основних рушійних сил економічного прогресу.

Питання до самоконтролю:

- 1. У чому полягає суть енергетичної політики регіону?*
- 2. Визначить фактори надійності енергопостачання.*
- 3. Назвіть шляхи ефективного використання місцевих і централізованих паливно-енергетичних ресурсів.*